

5. Μ. Γιουρσενάρ, Σαν το νερό που κυλάει

Στα δώδεκα χρόνια που υπήρχε πάνω σ' αυτή τη μεγάλη σφαίρα που γυρίζει, ο μικρός είχε αρκετά τριγυρίσει κι αυτός, αλλά μόνο μέσα στους δρόμους και στα σοκάκια του Άμστερνταμ. Το βράδυ, καλοβαλμένος σαν μικρός βαλές, άνοιγε την πόρτα στους πελάτες της Λούμπα, χαιρετώντας με μια υπόκλιση πιο κάτω κι από τη γη. Πότε-πότε, όταν τα ανυπόμονα κουδούνια δε σταματούσαν, τον έστελναν ν' ανεβάσει το ποτό ή το ταμπάκο που χρειάζονταν οι πελάτες που άξιζαν πολλές περιποιήσεις. Η Μεβρόου Λούμπα, άλλωστε, δε δεχόταν άλλους πελάτες.

Οι Κύριοι, ακουμπισμένοι στο μαξιλάρι με μια απ' τις δύο ανηψιές ή με μια Τρίτη, που ήτανε μαύρη, δεν πρόσεχαν τον μικρό αναμαλλιάρη· του έλεγαν αφηρημένοι να ψάξει μέσ στην τσέπη μιας ζακέτας φορεμένης σε μία καρέκλα, για να βρει κάποιο νομισματάκι. Μια-δυο φορές, όμως, ο Λάζαρος είχε εισπράξει μ' αυτό τον τρόπο ένα χρυσό νόμισμα, πράγμα που τον είχε ρίξει σε μεγάλη αμηχανία, γιατί δεν ήξερε που να το χαλάσει χωρίς να τον κατηγορήσουν για κλέφτη. Το χάλασε, για λογαριασμό του, η μαύρη, με τρελά ξεσπάσματα γέλιου. Οι ανηψιές ήταν συμπαθητικές αλλά σηκώνονταν υπερβολικά αργά· δεν άδειαζες να φτιάχνεις τα κρεβάτια τους, να πλένεις ή να σιδερώνεις τις μανσέτες τους και τις σκούφιας τους ή να γυαλίζεις τα παπούτσια τους. Η περρουκιέρα, που ερχόταν κάθε μέρα για να τους κάνει κατσαρά, επέτρεπε στον μικρό να ζεσταίνει τα σίδερα και να τα κρυώνει φυσώντας τα όντα έπρεπε, αλλά η μυρωδιά των τσουρουφλισμένων μαλλιών τον αναγούλιαζε.

Αλλά το ασυγκρίτως ανώτερο ήταν όταν τον καλούσαν να δώσει ένα χεράκι στο χάνι. Η Λούμπα, που δεν ήταν κακιά, και που την ενδιέφερε να διατηρεί καλές σχέσεις με τους γείτονες, δεν τον εμπόδιζε ποτέ να πηγαίνει, ούτε και του έπαιρνε ποσοστό πάνω στο φιλοδώρημα. Όσο για σχολείο, τα κανόνιζαν. Άλλωστε γινόταν λίγο γέρος για το σχολείο.

Το χάνι ήταν ένας ολόκληρος κόσμος. Έβρισκες απ' όλα σ' αυτό. Χοντρούς αγρότες που έρχονταν για ένα από τα μεγάλα πανηγύρια, ναύτες από παντού. Γάλλους που ήταν αιωνίως ανήσυχτοι και αδέκαροι και που ονόμαζαν τους εαυτούς τους ανθρώπους των γραμμάτων, αλλά ο Λάζαρος δεν ήξερε τι σήμαινε αυτή η λέξη και το αφεντικό, πολύ σιγά, τους έλεγε κατασκόπους, υπηρέτες πρεσβειών, που

οι Υψηλότητές τους δεν είχαν για την ώρα χώρο για να τους βάλουν· κυρίες μαζί με αξιωματικούς (η μητέρα του θα πρέπει να έμοιαζε μ' αυτές τις κυρίες). Το ποστάλι από την Αγγλία έστελνε σχεδόν κάθε μέρα πελάτες. Και τότε ήταν που εκτιμούσαν τις υπηρεσίες του αυτουνού, του μικρού Λάζαρου από τη Λούμπα, όχι μόνο για να φέρνει τα πιάτα και να βάζει τ' άλογα στην αυλή, αλλά και για να συνεννοείται μ' αυτά τα πρόσωπα στ' αγγλικά. Μιλούσαν πολύ αγγλικά, στις Λούμπα· τα είχε μάθει μικρός. Ακόμα και η μαύρη που είχε έρθει από τη Τζαμάικα μιλούσε τσάτρα-πάτρα σ' αυτή τη γλώσσα. Ο Λάζαρος είχε ζήσει και εκείνη τη μεγάλη στιγμή, όταν τον είχε πάρει μαζί της η Λούμπα στο Λονδίνο για λίγες βδομάδες, με τον καλύτερό του γιακά, γαρνιρισμένο με νταντέλλα και μέσα στην τσέπη του βόλους που γυάλιζαν. Αλλά κυρίως θυμόταν τη ναυτία στη θάλασσα. Τούτες τις μέρες ήταν ένα ολόκληρο μπουλουκι από Εγγλέζους. Δεν μπόρεσαν να μάθουν αμέσως αν ήταν πλούσιοι ή φτωχοί· είχαν μαζί τους ένα βουνό από μπόγους, κακοφτιαγμένους. Και τα μπουλά τους ήταν παλιά και τα 'κλειναν όπως-όπως με σκοινιά. Υπήρχαν καλοβαλμένοι, αλλά τα ασπρικά τους ήταν λίγο σκισμένα ή είχαν μανταρισιές και υπήρχαν και άλλοι, ατημέλητοι, που φορούσαν τριμμένα ή βρώμικα ρούχα, αλλά κάτω από τις ζακέτες τους έβλεπες πότε-πότε μια όμορφη εσάρπα με φλουριά, που ήταν μια γυναικεία εσάρπα, ή ένα μεγάλο διαμάντι στο δάχτυλο που η Μεβρόου Λούμπα θα είχε αμέσως βγάλει ψεύτικο.

Ο Λάζαρος είχε αναγνωρίσει αμέσως ηθοποιούς. Ήξερε από ηθοποιούς. Είχε δει ένα-δυο έργα στο Λονδίνο και ως και εδώ, στο Άμστερνταμ, έδιναν που και που παραστάσεις, πάνω σε σανιδώματα που 'στηναν σε σταυροδρόμια ή μέσα στα αμαξοστάσια των πανδοχείων. Μόνο που εκείνοι οι ηθοποιοί, που δεν ήξεραν να κάνουν άλλο από τον ακροβάτη ή τον παλιάτσο, δεν ήταν και τίποτα από δαύτοι. Ενώ τούτοι εδώ, οι περισσότεροί τους (ήταν, το λιγότερο δεκαοχτώ με είκοσι) είχαν τρόπους τόσο καλούς, όσο σχεδόν και της Μεβρόου Λούμπα ή του Χέρμπερτ Μόρτιμερ, που ο Λάζαρος, γοητευμένος από την τόση του ευγένεια, λογάριαζε σαν ένα καλό φίλο.

Ο Χέρμπερτ Μόρτιμερ είχε γυρίσει στο Λονδίνο προς τα Χριστούγεννα, αλλά ο Λάζαρος δεν τον είχε ακόμα ξεχάσει. Είχε ωραία όψη, αν και δεν ήταν παρά ένας πολύ τσακισμένος γέρος κύριος, ολόλευκος και πολύ γλυκός. Είχε μακριά, περιποιημένα χέρια, που έμοιαζαν να χαϊδεύουν ασταμάτητα τη στρογγυλεμένη σαν

μήλο λαβή του μαστουνιού του. Αλλά του άρεσε, επίσης, να δίνει χαϊδευτικές σφαιραρίτσες στο κεφάλι του παιδιού και ν' ανοίγει για χάρη του αυτή την ωραία πελεκημένη λαβή, για να του δίνει μπομπόνια, που τ' αγαπούσαν και οι δυο πολύ. Αυτός και η Μεβρόου Λούμπα ήταν αυτό που λένε παλιοί φίλοι. Όταν είχε έρθει, πριν από δυο-τρία χρόνια, είχε μαζί του μερικά καλής ποιότητας ρούχα και μια μεγάλη κασέλα γεμάτη από φυλλάδια και βιβλία. Είχε και ένα πιθηκάκι μεγάλο όσο μια γροθιά, αλλά το πιθηκάκι πέθανε. Η Λούμπα είχε εγκαταστήσει τον Χέρμπερτ στο πιο ψηλό δωμάτιο, όπου έβαζαν ανθρώπους που δεν τους άρεσε να τους ενοχλούν. Δεν κατέβαινε διόλου απ' αυτό. Το παιδί, που του πήγαινε το φαί του, σκεφτόταν πως μπορεί να ήταν για τα σκαλιά ή γιατί φοβόταν. Κανείς δεν έκανε τέτοια κατανάλωση σε κεριά (δεν καταδεχόταν τα' αλειμματοκέρια), αλλ' αντίθετα απ' ότι συνήθιζε η Λούμπα δεν εθύμωνε. Ο Λάζαρος σκεφτόταν πως για να κάνουν τόσες περιποιήσεις ο ένας στον άλλο, θα πρέπει να ξυπνούσαν συχνά, όπως κάνουν αυτοί που αγαπιούνται, με τα κεφάλια στο ίδιο μαξιλάρι, αλλά θα πρέπει να είχε περάσει πολύς καιρός από τότε, γιατί η Λούμπα, σε πείσμα του κοκκιναδιού της, της πούδρας και του χεννέ της, δεν ήταν πια καθόλου νέα και αυτός, ο Χέρμπερτ, δεν το έκρυβε ότι ήταν γέρος. Ήταν σίγουρα το λιγότερο εξήντα χρονών., Αλλά τουλάχιστον σ' ένα σημείο διέφερε από τους άλλους γέρους: είχε την καρδιά στο χέρι. Μοιραζόταν με τον μικρό τα φλιτζάνια της σοκολάτας και τα μπισκότα που του έστελναν πάνω.

Το βράδυ, αργά, όταν γύριζε στη σοφίτα του, ο Λάζαρος έβλεπε μια χαράμαδα φως κάτω από την πόρτα του Χέρμπερτ και τον άκουγε να μιλά μόνος του. Ή μάλλον θα έλεγε ότι μιλούσε σ' ανθρώπους, που του απαντούσαν, αλλά ο Λάζαρος ήταν σίγουρος ότι δεν υπήρχε κανείς. Εκτός κι αν μιλούσε σε φαντάσματα, που θα ήταν τρομακτικό, αλλά μια μέρα ο Λάζαρος κοίταξε από την κλειδαρότρυπα και δεν είδε φαντάσματα. Το πιο περίεργο είναι ότι η φωνή του γέρου κυρίου άλλαζε αδιάκοπα: πότε ήταν η ωραία φωνή ενός άντρα που τον φανταζόσουνά πολύ νέο, μια απ' αυτές τις φωνές που σε κάνει να φαντάζεσαι χείλη γεμάτα και όμορφα δόντια. Άλλες φορές ήταν μια φωνή νέας κοπέλας, πολύ γλυκιά, που γελούσε και λαλούσε σαν μια πηγή. Και υπήρχαν και πολλές φωνές λογίων που θα 'λεγε πως τσακόνονταν μεταξύ τους. Αλλά το ωραιότερο ήταν όταν μιλούσε με μια μεγαλό-

πρεπη και τόσο αργή φωνή, που ήταν ασφαλώς η φωνή ενός επισκόπου ή ενός βασιλιά.

Μία νύχτα, ο μικρός γρατσούνισε την πόρτα. Ο γέρος ήρθε και του άνοιξε καλοσυνάτα, μ' ένα βιβλίο στο χέρι.

«Εσύ είσαι; Πάει κιόλας καιρός που σ' ακούω να ρουθουνίζεις κάτω από την πόρτα σαν ένα σκυλί».

Ο Λάζαρος γαύγισε πολύ σιγανά, κάθισε καταγής και έβαλε ένα πατούνη πάνω στο γόνατο του κυρίου Χέρμπερτ για να μπει στον σκυλίσιο ρόλο του. Ο άλλος του χάιδεψε το κεφάλι και ξανάπιασε να διαβάσει με χαμηλή φωνή, αλλά του μικρού του φάνηκε ότι διάβαζε καλύτερα από ποτέ, από τη στιγμή που ήξερε ότι κάποιος τον άκουγε και τον κοίταζε. Από εκείνη-κει τη βραδιά δε χώρισαν πια. Ο Λάζαρος είχε γίνει το παιδί του, το σκυλάκι του, το κοινό του. Γρήγορα έγινε κι ο μαθητής του. Μια νύχτα ο γέρος του είπε σπρώχνοντας προς το μέρος του κάτι σκισμένα φύλλα.

«Ξέρεις να διαβάζεις. Θα μου λες τι ρεπλίκα. Έτσι θα είναι πολύ πιο διασκεδαστικό».

Και πραγματικά ήταν πολύ πιο διασκεδαστικό, γιατί γελούσαν πολύ οι δυο τους, όταν ο Λάζαρος έκανε λάθος, πράγμα που γινόταν συχνά. Δεν ήξερε να διαβάζει και τόσο καλά τα τυπωμένα γράμματα.

Τώρα έτρωγαν σχεδόν πάντα μαζί, και συχνά το φαγητό πέρναγε με το να προσποιούνται ότι το μαχαίρι ήταν ένα εγχειρίδιο που βύθιζαν σε καποιανού τα πλευρά και το πηρούνι ένα άνθος που πρόσφεραν σε κάποια κυρά, ή, ανάλογα με την περίπτωση, ένα σκήπτρο. Δυο-τρεις φορές που τον είχε καλέσει η Λούμπα, ο κύριος Χέρμπερτ είχε δεχτεί να κατέβει να δειπνήσει με την κυρία του σπιτιού. Αλλά βαριόταν τις ανηψιές της και τους καλεσμένους της και ο μικρός διαισθάνονταν ότι ο Χέρμπερτ έκανε τους περισσότερους από αυτούς τους ανθρώπους να μην αισθάνονται άνετα με τους ωραίους του τρόπους στο τραπέζι και τα υπερβολικά ευγενικά λόγια του, γιατί όσο γι' αυτό, κανείς δε θα 'λεγε το αντίθετο, οι καλεσμένοι της Λούμπα ήταν συχνά πρόστυχοι, αν και πλούσιοι, ή, αντίθετα, αλύγιστοι σαν μαστούνια κι επιφυλακτικοί. Η Μεβρόου Λούμπα, αυτή, η τόσο καλομαθημένη και λεπτούλα μες στις δαντέλλες της, ήταν συνηθισμένη στα χοντρόγελά τους, στους λόξιγκες και τις ροχάλες τους, που σημάδευαν να πέφτουν μέσα στη σόμπα.

Και μετά, ο κύριος Χέρμπερτ που με τόση ευφράδεια μιλούσε τα αγγλικά που μιλάνε οι βασιλιάδες και οι ρήγισσες, δεν τα πολυκατάφερνε στη γλώσσα του τόπου. Τον περιπαίζανε, πράγμα που τον νευρίαζε. Ο μικρός Δε ντρεπόταν να γελάει με τα λάθη του και εκείνος το ίδιο, αλλά μόνο όταν ήταν οι δυο τους.

Μια μέρα, λίγο πριν τα Χριστούγεννα, εκεί που ο κύριος Χέρμπερτ βρισκόταν στο κοκέτικο εντευκτήριο της Λούμπα, το παιδί τον άκουσε να της λέει:

«Τέτοια ψυχή, με τέτοιο αυτί για το ρυθμό... ξαναβλέπω τον εαυτό μου όπως ήμουν στα δώδεκα και μαζί κάτι, δεν ξέρω τι, που εγώ δεν είχα, ένα πνεύμα των νερών, ένα αερικό, ο Άριελ...

- Ο Άριελ; επανέλαβε ερωτηματικά η Μέβρου Λούμπα.
- Δεν έχει σημασία, είπε με αδημονία ο άλλος. Είναι ντροπή ν' αφήσουμε χέρσο αυτό το ωραίο χωράφι... Με την καθοδήγησή μου...
- Το επάγγελμά σας, αγαπητέ μου, είναι από αυτά στα οποία ξεκινάς και τερματίζεις ψοφώντας στην πείνα.
- Όμως στο ενδιάμεσο υπάρχουν μερικές ωραίες στιγμές, έκανε ονειροπόλος ο Χέρμπερτ. Να συγκλονίζεις μια αίθουσα, να συγκινείς ανθρώπους που άνθρωπο να δολοφονούσαν στο δρόμο μπροστά στα μάτια τους δεν θα τους συγκινούσε... Και ύστερα, η αυλή... Και ένας ορισμένος τρόπος να χαιρετάς δίχως δουλοπρέπεια τις Μεγαλειότητές τους, όταν έχεις συνηθίσει να είσαι ο ίδιος πρίγκηπας ή βασιλιάς... Ένα επάγγελμα που σε δέρνει σε επαφή με τους μεγάλους του κόσμου. Λίγο σαν το δικό σου, θα τολμούσα να πω.